

Ігор Цимбалістий

(Львів)

ОМОНІМІЯ ЯК ЗАСІБ ДИНАМІЗАЦІЇ СЕМАНТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В ІСПАНСЬКИХ СКОРОЧЕННЯХ

У статті проаналізовано вплив явища омонімії на здатність іспанських скорочень до семантичної автономізації. Встановлено, що найбільшу активність до охоплення нових змістів проявляють скорочення, які вступають в омонімічні зв'язки з нормативною лексикою.

Ключові слова: омонім, скорочення, семантична автономізація, конотація.

The influence of homonymy upon the trend of Spanish abbreviations to receive semantic autonomy is a subject matter of the analysis in the article.

It has been established that the abbreviations getting into homonymical relations with normative lexicon reveal the highest activity towards forming new contents.

Key words: homonym, abbreviation, semantic autonomy, connotation.

Здатність розвивати нові значення є одним із найважливіших проявів лексикалізації скорочених лексичних форм. За своєю генетичною природою скорочення є новим формальним вираженням існуючого поняття: похідність реалізується на рівні позначувального зі збереженням етимологічних характеристик позначуваного. Однак як будь-який мовний знак скорочення об'єднує звучання і зміст, а отже, зміни в плані вираження стимулюють семантичні зміни [1, с. 78].

Чинник поняттєвої еквівалентності з твірною основою становить головну перешкоду на шляху формування скороченнями власної лексичної ідентичності [3, с. 15]. Проте, зіставний аналіз семантичних характеристик багатьох скорочень з твірними основами засвідчує їх високу активність щодо охоплення нових змістів, оскільки семантика нерідко поступається пріоритетністю прагматичній маркованості, яка скеровує комунікантів у потрібне русло, забезпечує повторне використання скорочень у певній ситуації та сприяє закріпленню за ними нових значеннєвих елементів, що виникають під час мовленнєвої діяльності [2, с. 13].

Характерною ознакою активізації процесу семантичної автономізації скорочень стала поява значної кількості омонімічних утворень серед власне скорочень, скорочень та афіксальних елементів, скорочень і звичайних слів. Метою статті є визначення впливу явища омонімії на активізацію семантичних перетворень в іспанських скороченнях.

Виникнення *скорочень-омонімів усередині групи* є наслідком випадкового збігу графічних і фонетичних характеристик з уже існуючими. Як відомо, створення усічень та абревіатур базується на використанні певних моделей, тому поява омонімів зумовлюється морфологічною подібністю (усічення) або ж однаковими початковими літерами слів та синтаксичним порядком їх розташування у твірному словосполученні (абревіатури):

capí < capitán / capital / Centro de Acceso Público a Internet

AC < Acción Comunista / Acción Católica

CIC < Consejo Interamericano Cultural / Central de Inversión y Crédito

COE < Comité Olímpico Español / Compañía de Operaciones Especiales

CMT < Confederación Mundial de Trabajo / Castilla-La Mancha Televisión / Comisión del Mercado de Telecomunicaciones

CIA < Central Intelligence Agency / Club Internacional de la Amistad та інші.

Така омонімія, за слушною оцінкою деяких мовознавців, є явищем небажаним, оскільки вона суттєво ускладнює адекватне сприйняття інформації і призводить до плутанини в інтерпретації скорочень [4, с. 40; 5, с. 77]. Їхня комунікативна валентність можлива лише за умов контекстуального впливу та підготовленого адресата. Посилення

семантичної ізоморфності таких омонімічних утворень стимулюється також тиском більш відомої скороченої словоформи на менш відому, що зумовлює неадекватні семантичні асоціації й ускладнює розшифрування. Свідчення цього – омонімічна пара *CIA* < *Central Intelligence Agency* / *CIA* < *Club Internacional de la Amistad*. Поява аббревіатури *CIA* (*Club Internacional de la Amistad*) викликає подив, адже тривале існування і загальновідомість омоніма *CIA* (*Central Intelligence Agency*) ставлять під сумнів її життєздатність.

Дещо більшою семантичною релевантністю відзначаються усічення, що входять в омонімічні зв'язки з **афіксальними елементами** (табл. 1):

Таблиця 1.

Омонімічні зв'язки між усіченнями та афіксальними елементами

Усічення	Значення усічення	Афіксальний елемент	Значення афіксального елемента
<i>foto</i>	<i>fotografía</i>	<i>foto-</i>	" <i>luz</i> "
<i>auto</i>	<i>automóvil</i>	<i>auto-</i>	" <i>uno mismo</i> "
<i>geo</i>	<i>geografía</i>	<i>geo-</i>	" <i>tierra</i> "
<i>zoo</i>	<i>el parque zoológico</i>	<i>zoo-</i>	" <i>animal</i> "
<i>semi</i>	<i>semifinal</i>	<i>semi-</i>	" <i>medio</i> "
<i>tele</i>	<i>televisión, televisor</i>	<i>tele-</i>	" <i>a distancia</i> "
<i>narco</i>	<i>narcotraficante</i>	<i>narco-</i>	" <i>droga</i> "

Автономне функціонування – найвагоміша диференціативна ознака усічень порівняно з їх омонімами-морфемами. Однак досягнута внаслідок високого рівня лексикалізації здатність функціонувати в якості префіксальних формантів суттєво знижує семантичну ідентифікацію цих словоформ. Поняттєва розпізнаваність усічень стимулюється контекстом або кореневою морфемою, з якою вони утворюють нове слово. Наприклад, у формально корелятивних словах *autocontrol* і *autoescuela* елемент *auto-* є носієм різних значень: у першому слові він відповідає своїй генетичній семантиці (*самоконтроль*), а в другому – сприяє появі неологізму (*автомобільна школа*). Отже, паралельне функціонування таких омонімічних комплексів нерідко ускладнює їх семантичну ідентифікацію у новоутворених похідних.

Відчутний вплив на здатність скорочень до семантичної автономізації має їхня **омонімія з нормативними словами**. Тотожність фонетичних (а інколи й графічних) характеристик існуючих слів і скорочень активізує деетимологізацію останніх, підсилює їх експресивність та полегшує запам'ятовування. З іншого боку, омонімія стимулюється самою системою мови, яка прагне, не збільшуючи коду, номінувати нові об'єкти [6].

Створення скорочень-омонімів до звичайних слів характерне для всіх етапів розвитку аббревіації в іспанській мові. Так, серед давніх аббревіатур можна виділити словоформи *CEDA* (*Confederación Española de Derechas Autónomas*), *REPOSA* (*Resinas Poliesteres, S.A.*), *PURA* (*Partido de Unión Republicana Autonomista*). Нерідко, зважаючи на криптограмні формальні ознаки, аббревіатура піддається різноманітним жартівливо-іронічним фонетичним інтерпретаціям, стимульованим пошуком співзвучності з існуючими словами: *FLP* (*Frente de Liberación Popular*) → /felípe/, *UMD* (*Unión Militar Democrática*) → /úmedo/ (*militante del partido*), *PCE* (*Partido Comunista de España*) → /péthes/ (*militantes del partido*) [7, с. 34; 8, с. 170].

Скорочення-омоніми проявляють значну схильність до семантичної варіативності, оскільки формальна тотожність з існуючими словами сприяє стиранню та втраті етимологічного значення. К. Вітлін зазначає, що поява скорочень-омонімів підпорядковується прагматичній меті – створити передовсім автономну від твірної основи лексичну одиницю, а семантичний зв'язок між словом і об'єктом, який воно позначає,

встановлюється в результаті асоціацій, які виникають у нашій свідомості залежно від конкретної контекстуальної спрямованості [10, с. 164].

На сучасному етапі розвитку абрєвіації в іспанській мові спостерігається активізація тенденції до досягнення не лише графічної і фонетичної подібності, а й до створення такої словоформи, яка б викликала бажану семантичну асоціацію, сигніфікативно корелятивну з омонімом. Проведене дослідження дало змогу виділити два типи омонімічних зв'язків між скороченнями та нормативною лексикою – формальна та формально-конотативна омонімія:

1. *Формальна омонімія*. Скорочення структурно і фонетично збігається з іншим словом:

Ser < *Sociedad Española de Radiofusión*

ANDE < *Administración Nacional de Electricidad*

ONCE < *Organización Nacional de Ciegos de España*

Mapa < *Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación*.

При формальній омонімії семантичний зв'язок між скороченням і його твірним словосполученням слабкий, а інколи й зовсім відсутній, оскільки, як зазначає Ф. Родрігес Гонсалес, структурна "стандартність" цих абрєвіатур зумовлює домінування візуального над концептуальним, що призводить до кореляції безпосередньо з денотатом і функцією, яку він виконує [9, с. 86].

2. *Формально-конотативна омонімія*. Омонімічні пари мають спільні не лише структурні, а й семантичні ознаки: скорочення містить значення, запозичене у нормативного омоніма. Спільні конотації забезпечують семантичний зв'язок безпосередньо між скороченням та омонімом і нівелюють фактор твірного словосполучення.

З огляду на різнотипність семантичних зв'язків між омонімами, умовно виділяємо експліцитну та імпліцитну конотацію. *Експліцитною* є чітко виражена конотація. Як приклад – абрєвіатури *AVE* (*Alta Velocidad Española*) і *Prisa* (*Promotora de Informaciones, Sociedad Anónima*). Обидві словоформи семантично корелятивні з їхніми омонімами, оскільки мають спільну поняттєву ознаку – швидкість. Рух швидкісного потяга *AVE* асоціюється з польотом птаха, а інформативне агентство *Prisa* вже самою назвою ілюструє прагнення до оперативної передачі інформації. Конотативною ознакою швидкості наділена також назва потяга *Talgo* (*Tren Articulado Ligero Goicoechea-Oriol*), яка вступає в неповні омонімічні зв'язки зі словом *galgo* (порода гончих собак).

Імпліцитною вважаємо умовну конотацію, яка може бути різною і виникати в результаті певних асоціацій або гри уяви. Так, назва організації захисту прав споживачів *ACUDE* (*Asociación de Consumidores y Usuarios de España*) та її омонім *acude* (*acudir*) можуть поєднуватися спільною семою – *приходити на допомогу*. Інші приклади (див. у табл. 2.):

Таблиця 2.

Імпліцитна конотативна омонімія скорочень з нормативними словами

<i>Скорочення</i>	<i>Омонім</i>	<i>Можливі спільні конотації</i>
<i>PADRE</i> (<i>Programa de Ayuda a la Declaración de la Renta</i>)	<i>padre</i>	опора, допомога
<i>CASA</i> (<i>Construcciones Aeronáuticas, Sociedad Anónima</i>)	<i>casa</i>	афективне ставлення до підприємства (в рамках професійного соціуму)
<i>RENACE</i> (<i>Regencia Nacional y Carlista de Estella</i>)	<i>renace</i> (<i>renacer</i>)	відродження Карлістського руху

Формальна, а особливо формально-конотативна омонімія, є результатом інтенціонально спрямованої словотвірної діяльності. Однак, морфо-фонетичні характеристики твірної основи не завжди забезпечують досягнення бажаної мети, тому автори скорочень-омонімів нерідко вдаються до пошуку нових, нестандартних способів їх формування. Серед цих механізмів мовознавці насамперед виділяють так звану зворотну деривацію, яка проявляється в альтернативі похідності: від скорочення як твірної основи утворюється розгорнута форма [1, с. 85–88]. Ілюстрацією такого підходу є згадана аббревіатура *AVE*, яка зумовила виникнення нелогічного, з огляду на семантику, словосполучення *Alta Velocidad Española*.

Ще одним прикладом, який яскраво ілюструє первинність скорочення і похідність словосполучення, є словоформа *GIL* (*Grupo Independiente Liberal*), поява якої стала результатом пошуку не лише формально-конотативної, а й денотативної омонімії, оскільки засновником цієї організації був політик з однойменним прізвищем – *Jesús Gil*. Таким чином, прізвище лідера використано як твірна основа для створення очолюваної ним політичної сили.

Отже, здатність розвивати нові значення є одним із вагомих аргументів на користь незалежного лексичного статусу скорочень. Прагматична гнучкість цих словоформ сприяє пристосуванню їх до потреб комунікації, активізує можливості охоплення нових змістів. Значний вплив на здатність до семантичної автономізації має формальна і формально-конотативна омонімія з існуючими словами, яка стимулює встановлення безпосереднього зв'язку між омонімами і втрату поняттєвої кореляції скорочень та їхніх твірних основ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисов В.В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках / В.В. Борисов. – М.: Изд-во Мин. обороны СССР, 1972. – 320 с.
2. Гусак І.П. Структура та прагматика фрагментованих лексичних одиниць у сучасній англійській мові (на матеріалі мови мас-медіа) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / І.П. Гусак. – Львів, 2005. – 21 с.
3. Елдышев А.И. Строение и мотивированность сокращенных слов : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филолог. наук : 10.02.19 "Сравнительно-историческое и типологическое языковедение" / А.И. Елдышев. – М., 1985. – 21 с.
4. Стишов О.А. Нові аббревіатури в мові мас-медіа кінця ХХ століття / О.А. Стишов // Мовознавство. – 2001. – № 1. – С. 33–40.
5. Турчин В.М. Омонімія скорочень німецької економічної терміносистеми / В. М. Турчин, М.М. Турчин // Іноземна філологія. – Львів : Вид. центр ЛДУ ім. І. Франка, 1985. – Вип. 77. – С. 72–78.
6. Ярмашевич М.А. Номинативная способность аббревиатур [Електронний ресурс] / М.А. Ярмашевич // Язык и литература. – 2002. – № 16. – Режим доступу : <http://www.utmn.ru/frgf/No16/text11.htm>. – Заголовок з екрану.
7. Casado Velarde M. Tendencias en el léxico español actual / Manuel Casado Velarde. – Madrid : Coloquio, 1985. – 101 p.
8. Miranda Poza J.A. La formación de palabras en español / José Alberto Miranda Poza. – Salamanca : Ediciones Colegio de España, 1994. – 242 p.
9. Rodríguez González F. Prensa y lenguaje político / Félix Rodríguez González. – Madrid : Fundamentos, 1991. – 316 p.
10. Witlin C.J. Un nuevo tipo de siglas. Acrónimos lexemas contextuales / Curt J. Witlin // Lingüística Española Actual. – 1981. – III/1. – P. 159–174.